Az erdélyi magyar közösség gazdasági esélyei

SOMAI JÓZSEF

Jelen dolgozatban abból a két kijelentésből indulunk ki, hogy az erdélyi magyarság megmaradásának gazdasági minimumai nincsenek meg, illetve hogy egy másfél milliós népnek jogos a fennmaradási igénye.

Igen nehéz a romániai magyar közösség gazdasági esélyeit elemezni. Az olyan országos jellegű átlagok, mint a: GDP, inflációs ráta, költségvetési hiány, külkereskedelmi mérleg, államháztartási deficit, munkanélküliségi ráta stb. egy ország teljes gazdasági állapotát tükrözik. Azonban ezek a mutatók regionálisan eltérnek az országos átlagtól, sőt kifejezhetetlenek egy nemzeti közösség tekintetében, legyen az bár másfél milliós létszámú is, mert hiányzik az önkifejezéshez szükséges infrastruktúra, éppen ezért nem beszélhetünk önálló erdélyi magyar gazdaságról sem. Ennek az utóbbi kérdésnek a nézeteit az erdélyi gazdasági és politológus szakemberek már néhány évvel ezelőtt ütköztették (lásd *Magyar Kisebbség* 1999/4. számát). Ebben az országos és világpolitikai konstellációban a kisebbség, konkrétan a magyar kisebbség önálló gazdasági életéről tárgytalan beszélni, elsősorban mert a *termelés – fogyasztás – termelés* körforgalmában a termelő általában nem célozhat meg csak egy etnikai fogyasztóréteget, vagy a fogyasztót csakis etnikumdeterminált termék használatára korlátozni nonszensz, hiszen a belső és külső piac bonyolult és széles kapcsolatrendszere a „gazdasági életet" etnikumközivé minősíti. Ez a tétel a tömbmagyarságban élők gazdálkodására is vonatkozik, mivel a piacgazdaságban egyetlen népcsoportnak sem lehet önálló gazdaságot kialakítani, mert a megmérettetés etnikumtól függetlenül mindenki számára a piacon történik. Az viszont igaz, hogy ugyanannak a megmérettetésnek kell eleget tegyenek bármely kisközösség kisebbségi tagjai vagy csoportjai is. Erre a megmérettetésre kell felkészülniük a kisebbséghez tartozó gazdasági szereplőknek, a piaci kínálathoz igazodni kénytelen szereplőnek. Ilyen feltételrendszer nem biztosíthatja az erdélyi magyarság megmaradásához szükséges gazdasági minimumokat sem.

Egy kisebbségi csoporthoz tartozó közösségnek egy időben három cél elérése kell legyen a feladata:

1. a megmaradás, amely általános emberjogi követelmény,
2. az itthonmaradás, amely a közösség létszámát és történelmét tekintve jogos igény és
3. a fenntarthatóság, amelyhez létre kell hozza magának a működő közösségi intézményeket. Ehhez viszont olyan gazdasági erőforrásokat teremtő hálózatra lenne szükség, amely képes megtermelni a kisebbségi csoport fennmaradásához szükséges intézmények működésének anyagi feltételeit.

Ma már a megmaradás, az itthonmaradás és fenntarthatóság egyértelműen a gazdasági esélyek függvénye. Jelenleg nem létezik egy olyan erdélyi magyar közösség, amely önálló közhatalmi státust gyakorolhatna, vagy egy önálló intézményrendszert működtethetne. Ezért saját érdekei elérésének programjára van szükség. A kulturális, gazdasági, oktatási és szociális intézményeink működését biztosító anyagi háttér, a gazdasági erő és önálló döntési képesség messze elégtelen a fenntarthatósághoz. Gyérek a gazdasági intézményeink. A kis- és középvállalkozók nagyságrendje nem üti az átlagot, a nagytőke területéről leszorultunk. Vannak vállalkozásfejlesztő központjaink, szakmai szervezeteink: RMKT, RMGE, EMT, ritkán születnek szövetkezetek, van, de szétszórt/gyenge a gazdaköri mozgalom, meg visszaszorított a kisipar, a szolgáltatások szerveződése. Mindez igen kevés az önálló fenntartás kísérletéhez, mert a fennmaradás feltételrendszere sokrétűbb és igen bonyolult.

Elsősorban ismernünk kell, hogy milyen tendenciák közepette próbálkozhatunk sort keríteni a fenntarthatóság feltételeinek teljesítésére, amihez viszont látnunk kell az alábbi területek tendenciáit, a fejlődési irányokat:

– **Népesedés alakulása.** Ezen a területen rosszak az adataink és tapasztalataink. Kétszázezres csökkenésünk tíz év alatt magától beszél. A jövőkép sem biztatóbb, mert erősödő jelenségként a láthatáron van a falusi lakosság nagyobb migrációja a városok felé. Szakemberek számítása szerint Romániában a munkaerő optimálisabb szórása érdekében rövidesen kb. kétmillió falusi lakos kell a központok/városok felé irányuljon. A magyar lakosság vonatkozásában ez közel kétszázezer lélekszámot jelentene, és tudott dolog, hogy a magyar falu migrációja kétirányú, egyik irány a központok/városok felé, a másik erősebben ható irány a kivándorlás, amely a demográfiai csökkenés természetes felgyorsulásához vezet.

– **Infrastruktúra helyzete.** Ebbe a fogalomba beleértjük a: lakáshelyzet; utak; vasúthálózat; csatornázás; ivóvízszükséglet; villany- és földgázhálózat kérdéseit. Ebben a vonatkozásban Románia, a felzárkózott és felzárkózó országok viszonylatában, az utolsó helyen áll. Alaposabb vizsgálattal bizonyítható lenne a magyarlakta helységek diszkriminatív helyzete. Lásd például nem messze innen Torockó, Torockószentgyörgy megközelíthetőségét, valójában ezek kiemelten turista erőforrások helyszínei, viszont majdnem megközelíthetetlenek a teljesen elhanyagolt útviszonyok miatt. Valójában ez a kibontakozás lehetőségének a blokádja, vagy a lakosság jövedelemszerzésé-

nek tudatos/nem tudatos (?) korlátozása. Ilyen és még inkább elfelejtett kis helységek sokasága található Kolozs megyében és a Székelyföldön, de a szórványban is. Erdélyben a falvak csatornázása 20% alatt van, míg a csatlakozott országoké meghaladja az 50 százalékot. Nincs adatunk külön a magyar falvakról.

– **Foglalkoztatottsági helyzete.** Adataink itt sincsenek, de szemünk előtt folyik a szakember-elvándorlás, továbbá a a városokba történő bevándorlás, vagy a kivándorlás – az úgynevezett „kinti" munkára. Ezeknek a visszatérése számban elenyésző. Folyamatosan napirenden van a fiatalok elvándorlása, a munkaerő pótlására kevés az esély, az elöregedés előrevetíti a falu kihalásának lehetőségét, az idősebb korosztály sorsa a társadalmilag marginálizált személyek státusza.

– **Technológiai színvonal.** Nincs a vidéki gazdálkodásnak versenyképes modern technológiája. A mai falusi gazdaság azokat az elmaradt gazdálkodási módszereket és helyzetet konzerválta, amelyek 1990-ben alakultak ki, mégpedig a versenyképtelen parcellás gazdálkodást. A nagy termelékenységet biztosító új technológia és modern eszközök alkalmazásának mellőzése versenyképtelenné teszi, nem lehet képes versenyben maradni a globalizált kereskedelem olcsó és minőségi áruival szemben, amelyeket a multinacionális hálózatok ömlesztenek. A versenyképességet biztosító modern eszközökhöz való hozzáférést gátolja a teljes tőkehiány és a meglehetősen nehézkesen és drágán szolgáltató hitelforrások, a drága munkaeszközök. A modern gépek beszerzése egy magángazda képességét túlon-túl fölülmúlja. Amár alacsony felvásárlási árakat, a kereskedelmi hálózatok uralmának terjedésével, az egyre szűkülő piac a minimálisra korlátozza, helyenként teljesen lehetetlenné teszi az értékesítési esélyeket. Nincs vagyonosodási esély, mert az önköltség alatti eladási árak természetszerűleg csökkentik magát a vagyoni állagot (ez a csendes kimúlás esélye).

– Életképes **kisgazda-szisztéma** kialakítására nincs rendszerkeret, nincs stratégia, nem jött létre megfelelő gazdasági környezet, a vidék a mai napig nem tűzte határozottan napirendjére a szövetkezésre alapozó összefogást, nincs összefogás a szétszórt szűkös lakossági pénztartalékok tőkévé szerveződésére, még annak tudatában sem, hogy a tizenöt éve viszszaöröklött kisparcellás gazdálkodás ma már végleg halálra van ítélve. A föld olcsó felvásárlása napirenden van nyugati (helyenként keleti) tőketulajdonosok részéről. Szó szerint értve: kicsúszik a talaj a lábunk alól.

– **Vagyonosodás – tulajdonlás.** Az etnikai gazdasági törésvonalon gondolkodva, a negyvenöt évig tartó intenzív vagyontalanítás után, a közösségünktől erőszakkal elvett vagyonok tisztességes, jogszerű visszaszolgáltatása, amelynek igazságtétele még mindig nem történt meg teljesen, valamelyest segítene a gazdasági forrásaink újraalakításában és gazdasági politikánk újragondolásában, a helyi gazdálkodás beindításában. A nagyvállalatok magánosítása a kisebbségi közösségek számára Romániában nem megoldás, az utat a törvényes, igazságos juss visszaszerzésén és a lassú gyarapodáson alapuló polgárosodás, az átmeneti krízises időben a fennmaradás biztosítaná. Természetszerűleg ilyen gazdasági környezetben a lakossági megtakarítás majdnem teljesen ki van zárva, sőt a vagyonállag csökkenésével is számolni kell a veszteséges gazdálkodás miatt, s így a gazdaság fejlődésképtelenné válik.

– **Szociális gondok.** A szociális gondok növekedése állandó folyamat, a lakosság-elöregedés szintén. A szociális nehézségek, az alacsony színvonalú orvosi ellátás, gyógyszerhiány, a rossz utak okozta elszigetelődés mind-mind a nyomor és a természetes fogyatkozás felgyorsító tényezői.

A tudásszerzési lehetőségek esetlegesek és szervezetlenek, az oktatás alacsony színvonalú, tekintettel arra, hogy a szegénységbe szakadt falusi feltételek miatt eluralkodott az ingázási rendszer, amely okán a falusi lakosság és az értelmiség közötti közvetlen kapcsolat az elvárt alatt maradt, s ebből következően csupán 5%-os a faluról származó középiskolai végzettek száma, és csak 1%-a végez egyetemet. A szatelit falvaknak egyedüli támasza az egyház és a pap. A kisfalvas településstruktúránk eltér az európai átlagos településstruktúrától, az erdélyi faluközösség sajátos helyzetet jelent, de ezek megtartására nincs sajátos stratégiánk, elképzelésünk.

– **Beleszólás saját dolgainkba** – döntéshozás. 15 év után nem léptünk semmit előre az autonómia ügyében. Döntéshozási kapacitás nélkül nem léphetünk előre, mert marad a másodrendűségi állapotunk, nincs keret a saját sorsunk feletti döntéshozatalra.

– **Tehetetlenségi állapot.** A legtöbb faluközösségben általános tehetetlenség uralkodik, s ez az általános tehetetlenségi állapot tartja fogságban a cselekvőképességet, a falusi lakos ma a történelem alakította helyzet rabja, ráadásul még a kiútkeresés is hiányzik. A vidékkel szembeni politikai érzéketlenség mélyíti ezt a tehetetlenségi állapotot. Erről viszont magunk tehetünk, és magunk között kellene szakszerűen tárgyalnunk.

A tendenciák vizsgálatánál még három tényezőt kell szemügyre vennünk, mint olyanokat, amelyek az esélyeinkre hatással vannak.

1. **A globalizáció.** Románia, jelenlegi társadalmi-gazdasági állapotában, különlegesen predesztinált a globalizációs fejlesztés alternatívájának útját járni, tekintettel a hihetetlenül nagy külföldi tőkeszomjra, a lerobbant technológiára, a nagy költségvetési hiányra és egyebekre, amelyek az ellenőrizhetet-

len fejlesztés elháríthatatlan alternatíváját kényszeríti a gazdaságra. Mindez kitűnő teret nyújt a multi- és transznacionális vállalkozások terjeszkedése számára. Ellenszere csakis a regionális fejlesztés és a kistérségek fejlesztése lehet, amelynek keretében a civil szféra súlyának emelésével, karöltve a helyi közigazgatással lehet képes az ország (ha képes rá) egy igazi polgári társadalom kiépítésére, amely a globalizációs veszélyeket fékezni tudná. Mindez csak abban az esetben történhet meg, amennyiben a hatalomtól függő szabályozásban is társra talál és dominálni képes a társadalom jobbik felét, illetve ha az erkölcs visszacsempészhető a gazdaságviteli magatartásba.

A makro- vagy mikrogazdaság-politika a kisközösség számára opció lehet. Ezért vezetőinek el kell dönteniük, melyikre helyezik a hangsúlyt, és ennek a döntésnek a jegyében kell gazdasági stratégiát kidolgozni és annak alapján cselekedni. Szerintünk a romániai magyar nemzeti közösség, politikai és térségi szempontok miatt, predesztinált a regionális fejlesztésre, a kistérségek és helységek gondviselésére. Tehát a kisközösség számára a mikrogazdaság-politikai opció lehet a prioritás. A globalizáció túlzott térnyerését a regionális integráció, civil integráció, civil és önkormányzati integráció ellensúlyozhatja.

A globalizációs térhódítás viszont könyörtelen, csak önérdekű, profit- és pénzközpontú. Az állam kiszolgáltatott, túszként, pénzszerzési eszközként kezelik. A világbank és a transznacionális tőke kényszeríti ki az éppen aktuális stratégiát, anélkül, hogy beláthatnánk hosszú távú következményeit. A helyi vállalkozás versenyképtelenné válik, és halálra van ítélve, amennyiben a gazdaságpolitikai intézkedések és a gazdasági szabályozás (törvénykezés) nem biztosítja a hazai érdekeltségek, de főleg a mikrogazdaság szereplőinek protekcionizmusát.

2. Regionalizáció. Románia, és még inkább Erdély számára nem új a régiók fogalma, hiszen itt a hagyományos történelmi tájegységek lakóiban már eleve létezik egy igen erős regionális tudat. Ma is Mócvidékről, Kalotaszegről, Székelyföldről, Máramarosról, Sóvidékről, Partiumról stb. beszélünk, amikor Európában arra törekednek, hogy az elvek alkalmazása érdekében formálisan hozzanak létre ehhez hasonló régiókat. Erdélyt csak a nyolcvan éve tartó erőszakos elszívás gátolja a gazdasági regionális önszerveződésben.

Amint kiderült, regionális öntudat nélkül hiába is beszélünk regionalizációról, ez pedig szorosan kötődik a hagyományos régiókhoz. Mivel nálunk jelenleg a megye (vagy azok elvtelenül kialakított csoportosítása) jelenti a közigazgatási egységet, azok feladata, hogy egyfajta régiószerepet betöltsenek, ez azonban nagyon kevéssé felel meg a valós regionalizációs érdekeknek, hiszen a statisztikai régiók egyelőre, a mesterkélt kialakításától is eltekintve, még csak kirakatstruktúrák.

A helyi termelés szűkülése a családi pénzkeret szűkülését vonja maga után. Ez természetesen az elszegényedés útját jelenti, mert az egyén egyre képtelenebb lesz a globalizációs igények térhódításának, egyre magasabbra és költségesebbre emelt mércéjénekeleget tenni

3. Csatlakozás. A csatlakozásra felkészületlenek vagyunk, mégis sürgetjük, mert „megváltást” remél tőle a politika, pedig minél felkészületlenebb egy térség, annál nagyobbak a veszteség lehetőségei. Az európai uniós csatlakozásra legfelkészületlenebb réteg Romániában a magyar lakosság zömét kitevő vidék.

Szomorú valóságként kell elkönyvelni, hogy az utóbbi időben a kisközösségek, a kishelységek, a falukérdések katasztrofálisan leértékelődtek. Az előttünk álló európai integrációból egyenesen következő versenyhelyzet a vidék, főleg a mezőgazdaság teljes megsemmisülését hozhatja magával, ha nem történik meg kellő időben azok tudatos anyagi, strukturális és főleg technikai-technológiai támogatása, versenybehozása.

Rövidesen a mikrointegráció nélkül következik be a kisközösségek drámája.

Ennek okán közösségünk számára jelenleg stratégiai sürgősséggé vált: versenyhelyzetbe hozni a létező gazdasági formációinkat, szereplőinket, elsősorban a kis- és középvállalkozókat valamint a lakosság nagy részét kitevő agrárgazdálkodókat; a kishelységek gazdasági felemelése, hiszen a lakosságunk zömével kisvárosban és falun van; összpontosítani kell szellemi-anyagi javainkat és erőnket a vidék gazdálkodására, a végvárakmegmentésére.

Kiútként a cselekvési trendek célpontjaivá kell váljanak a felmérések, összehasonlítások, stratégiák, projektek, pályázatok kidolgozása, szubvenciók megszerzése, lehetőség teremtése tőkeinjekciókra, erős önkormányzatok kialakítása stb. A kistérségek, helységek fejlesztésére magyar nemzeti és közösségi stratégia kidolgozása szükséges, mert csak ez mentheti meg a határon túl rekedt nemzetiségek által még védett végvárakat. Gazdasági érdekvédelmi prioritásként jelenleg erre a területre kell összpontosítania egy össznemzeti startégiának és az érdekvédelmi szervezetünk gazdaságpolitikájának.

Egy kisebbséghez tartozó csoport gazdasági szereplői ki vannak szolgáltatva az egész országos gazdasági rendszertől való függésnek. Az önálló döntéshozási lehetőség megszerzésével sajátos út is kialakítható, valamint a jövedelemelszívásnak, jól kialakított belső szabályozással, gátat lehet vetni, másként az önvédekezési lehetőség kicsire zsugorodik, ha egyáltalán képesek lehetünk valamilyen védelmet biztosítani gazdasági szereplőinknek. Az érdekvédelmi szervezetünknek nem lehet még dilemmája sem a makro- vagy mikrovilág közti prioritás választhatósága, mert közösségünk társadalmi és földrajzi el-

helyezkedése kötelezi a kistérséghez, a családhoz, a másodrendű polgárrá minősített emberhez való visszafordulásra, különben az önérdekpolitizálás csapdájába eshet a közösség érdekvédelme.

Az erdélyi magyarság szellemi és vezető elitje azonban nem fordult komolyan a gazdasági kérdések felé, a társadalmi és gazdasági szervezkedés ügyét másodrendű fontosságúnak tartotta. A földreformmal tönkrement a birtokosság, a mezőgazdasági válságban jövedelmezőségét vesztette a mezőgazdálkodás, és vándorútra került a falu lakossága, elpusztultak a takarékossági és alapítványi vagyonok, hitelszervezetünk tönkrement. A magyar középosztály leszegényedése folyamatos volt, a magyar szolgáltatási iparosság is egyre több helyet volt kénytelen feladni.

Gazdasági helyzetünk felmérése, erőink számbavétele, lehetőségeink kikutatása és követése egy jól meghatározott magyar kisebbségi gazdaságpolitika keretében ma már jövőt ígérő kérdés. Ma még ötletszerűen élünk, egy átfogó és egyetemes terv, gazdasági program nélkül, mely meghatározná tennivalóinkat, kijelölné fejlődésünk irányát. Szükség van egy kisebbségi gazdasági programra, mely hozzáidomítaná társadalmi berendezkedésünket, gazdasági szervezeteinket és gondolkodásmódunkat a kisebbségi sors ma már újnak sem mondható követelményeihez. Jobbat, többet és olcsóbban termelni csak az tud, aki kellő szakismeretekkel rendelkezik, a rohamosan haladó kutatatás eredményeit saját területén felhasználja, akinek módjában áll a hasznos újítások megvalósításához szükséges tőke megszerezése és a gazdaságos befektetések eszközölése, új gazdálkodási ágakkal foglalkoznia, s aki kellő kereskedelmi ismeretekkel és érzékkel bír, hogy az értékesítés műveleteiben is részt vegyen. A termelés ma ötletszerűen történik, a vidék talaj- és éghajlati viszonyainak legkedvezőbb termelési lehetőségeinek figyelembevétele, a fogyasztás kívánalmainak, a piaci árak és értékesítési módok ismerete nélkül. Hiányoznak azok a hitelszervek is, amelyek olcsó s a mezőgazdasági termelés kívánalmaihoz alkalmazkodni tudó kölcsöntőkékkel látnák el az esetleg kialakuló gazdasági kisüzemeinket. Drágább és nagyobb tőkebefektetést jelentő mezőgazdasági gépek és eszközök beszerzése és használata szinte lehetetlenség tőkeszegény és csak a legcsekélyebb jövedelmezőséget nyújtó kisgazdaságaink számára. A legnagyobb veszteség azonban termelőinket az értékesítésnél éri, melynek hasznában egyáltalán nem részesülnek. De annak, hogy a termelés átszervezése s az értékesítés kihasználása a kistermelők körében megindulhasson, olyan előfeltételei vannak, melyeket azok külön-külön nem képesek megteremteni. Amit azonban egyesek igyekezete és törekvése elérni nem tud, azt biztosíthatja a kistermelők számára a gazdaköri és szövetkezeti szervezkedés. A modern termelési eszközök csak nagyobb szervezetekben érvényesülhetnek előnyösen, s a jobb és biztosabb értékesítés hasznának a termelők számára való biztosítása is csak *termelő és értékesítő szövetkezetekbe* való tömörüléssel lehetséges. A felvásárló és fogyasztó piaccal való közvetlen kapcsolatuk révén, szakképzett személyzetük segítségével jobban értékesítik, s ezáltal a mezőgazdasági termelés jövedelmezőségét emelik. Tudunk-e magyar terménykereskedelmet teremteni, tudjuk-e falusi népünk jövedelmét fokozni és számára jobb megélhetést biztosítani – e kérdéstől nem csak az abban közvetlenül érdekeltek sorsa, hanem az egész kisebbségi magyarság gazdasági talpraállásának ügye függ. Sajnálatosan nélkülözzük a vonatkozó statisztikai adatokat, felméréseink alig vannak: hogy ez idáig hány gazdasági felmérést végeztünk, megszámlálhatjuk az ujjainkon. A létező kevés felmérés is abban közös, hogy megdöbbentően szomorúak az adatok.

Mindezek mellett mi mégis azt kell mondjuk, a vidéki lakosság nagyságrendje miatt is, hogy az erdélyi magyarság megmaradása a vidéktúlélésén múlik. Ma a falu túlélési lehetőségének fenyegetettsége felmérhetetlen, az életképessége kockázatos, ez napjainkban megfogható tény, melynek megoldásához társadalmi összefogás szükséges.

Ez a summás, látszólag negativista összefoglaló a vidékről sajnos nem csupán pesszimista nézet, hanem a vidék, s elsősorban a falusi gazdálkodás valóságalapú keresztmetszete. Ne tekintsük siránkozásnak azt, ami reális valóság. Siránkozással nem jutunk előbbre, de csak az agónia nélküli valóságlátás segíthet ki a bajból.

Ezek után felvetődik a kérdés, hogy van-e reális lehetőség a megoldásra, vagy pedig hol támadható meg a gyökeres változás lehetősége, mert radikális paradigmaváltás nélkül, elsősorban az agyakban, s másodsorban a tettekben, nem következhet be az a teljes gazdasági átalakulás, amely a falu megmaradásának nyújthat biztonságot.

Szerintünk csak a múlt század nyomora által megtépázott közös érdekekre alapozott összetartás eszméjének újragondolása szabadíthatja ki az agyakat az ötvenéves csalódási kábultságától.

Van megoldás a vidék súlyos gondjaira? Természetesen van, a társadalom sosem adja fel. A kérdés, hogy ki kászálódik ki belőle? Hányan lesznek vesztesek vagy vesznek el? S nekünk kötelességünk keresni a megoldást, viszont egyelőre igen bizonytalanok a megfogható tényezők, amelyek a gyökeres változást elősegíteni képesek.

Az előbb elmondott veszélyek, a válsághelyzet és megoldási lehetőségek következtetései vezettek oda, hogy a Romániai Magyar Közgazdász Társaság ezzel a témakörrel prioritásként

foglalkozó szakemberei ragaszkodnak ahhoz a felismeréshez, hogy a falu mentőöve a tőkeerő összevonása, összefogással, szövetkezetesítés útján, a magántulajdonon alapuló szövetkezeti rendszer szervezése, még az EU-csatlakozás előtt. Szerintünk a 24. órában vagyunk!

Az erdélyi magyar közösség egyedüli megtartó ereje a falu vagyonosodása, gazdasági erejének növekedése lehet. El kell fogadni azt az alapgondolatot, hogy a gazdaság mindenek feletti jelentőséggel bír a megmaradást és az itthon maradást illetően, különben marad az életképtelenség és folytatódik a romlás. A szövetkezetek az EU-s országokban nagy támogatottságot élveznek. Mivel nálunk nincs szövetkezet, nincs ki támogatást kérjen.

Kiindulási tételünk: a mai erdélyi gazdálkodás módja teljesen ellentétes az erdélyi szövetkezeti mozgalom múltjával és a mai nemzetközi és európai uniós szövetkezeti gazdálkodási modellekkel. Ha a mentalitásban rövidesen nem történik gyökeres változás és elmarad a változtatáshoz szükséges feltételek kialakítása az EU-csatlakozás előtt, a vidék gazdaságának katasztrófája várható. Tehát a szövetkezeti intézményrendszer társadalom- és gazdaságtörténeti jelentőségének feltárása és a kutatás eredményeinek alkalmazása Erdélyben nemcsak időszerűvé, hanem sorskérdéssé is vált.

A magáramaradt egyéni gazda nem képes eleget tenni a mai értékesítési trendekből származó minőségi kihívásoknak.

A szövetkezetek ügyében 15 év után alig vagyunk túl a nullán. Ezen az igazságon túl egy olyan társadalmi szolidaritásra van szükség, amely megteremti a vidék gazdasági szereplőinek együttműködését. Ezt a szolidaritási modellt ajánlja a Romániai Magyar Közgazdász Társaság szövetkezeti mozgalommal foglalkozó kutatócsoportja is, tekintettel arra, hogy álláspontunk szerint a vidék versenyképessége visszanyerésének egyik – ha nem egyedüli – útja a szövetkezetesítés útján történő tőkeerő-összpontosítás.

Társaságunk gyakorlatban is cselekedett. Szeretnénk az elmélet és gyakorlat kapcsolatát megteremteni. Társaságunk néhány tagja, a helyi lakosokkal összefogva, létrehozott Tordaszentlászlón egy szövetkezetet tanácsadó, értékesítő és feldolgozóipari feladatokkal. Reméljük, jó példával járunk elöl.

Javaslataink az erdélyi közösség gazdasági erejének növelése érdekében a következők:

1. Szükséges olyan országos, de tájegységekben gondolkodó gazdasági szakbizottság (agytröszt) létrehozása a legjobb gazdasági és a gazdaságépítésben bizonyító szakemberekből, amely a helyi sajátosságokra építve kidolgozná az erdélyi magyarság által lakta tájegységekre lebontott gazdasági programot, programokat.

2. A vidékfejlesztés és főleg a falu megmaradása érdekében, a magántulajdonon alapuló szövetkezeti rendszer visszahonosításával, újra kell szervezni a (Hangya) szövetkezeti mozgalmat, a tőkeerő összpontosítására.

3. Még mindig lehetségesnek tartjuk egy erdélyi érdekeltségű bank létrehozását, az egyházak erejére támaszkodva, külföldi és belföldi erők segítségével, minimális cél a hitelszövetkezetek létrehozása.

4. A helységek adottságaihoz mérten szükséges és lehetővé vált a turizmus minden formájának (téli-nyári faluturizmus) kialakítása,

5. A visszaszerzett közösségi és magánerdőket a magyar közösség gazdasági fejlődésének a hasznára kellene fordítani. A bortermelésben rejlő tartalékok feltárására fejlesztési terveket kell kidolgozni az olyan vidékek számára, amelyek a közeljövőben meg tudnak felelni az európai versenyhez szükséges minőségi feltételeknek (enyedi, küküllőmenti, rékási, lekencei, érmelléki, méhesi stb.). Ugyanakkor ki kell használni a székelyföldi borókapálinka vagy a szilágysági, nagybányai, oroszhegyi stb. szilvapálinka különlegességnek számító sajátos italok márkásított termékekké való kialakítási lehetőségeket.

6. A fiatal családok számára igen fontos az otthon megteremtése.

7. Képzési központok kialakításával segíteni kell a közösségszervezést, és a civil szférát erősítve a népfőiskolai mozgalom fellendítésével biztosítani kell a szakmai képzést és átképzést. A jövő gazdálkodása a számítástechnikai ismeretek és informatikai eszközök elterjesztésének a függvénye. A kommunikáció fejlesztésére meg kell teremteni az alapokat és megfelelő képzési rendszert kell létrehozni, hogy a gazdasági élet minden területén legyenek meg a feltételek a nemzetközi versenyképesség létrehozására, a nagy lemaradás behozatalára. Meg kell tanulni és tanítani az európai támogatásokhoz való alkalmazkodást, valamint a pályázatírás technológiáját. Meg kell teremteni az információhoz jutás széles keretét.

8. A politikum figyelemét a gazdasági kérdések fontossága felé, és különösen a vidék felé kell terelni, hogy teremtse meg az erdélyi gazdasági stratégiához szükséges feltételek kidolgozásához a szabályozási, pénzügyi és szakismereti keretet, és a szükséges stratégiákat.

Az önkormányzatok, az egyházak és civil szervezetek szociális gazdasági tevékenységet folytató szervezetei együttműködése nemzetépítő szerepet tölthet be. Ha nem sikerül rövid időn belül a falut az európai uniós felzárkóztatásra alkalmassá tenni, akkor a reménytelenség uralkodik el, s az is lehetségessé válik, hogy a végpusztulás útjára kerül a lakosság zömét kitevő vidék.